

ECOURI UCRAINE

Revistă literar-culturală și educativ-informativă
a Uniunii Ucrainenilor din România

25 Iunie
2021

1 iunie – Ziua Internațională a Copilului La mulți ani copiilor din întreaga lume!

„Oamenii mari nu înțeleg niciodată nimic singuri și e obositor pentru copii să le tot dea explicații.”

(Antoine de Saint-Exupéry, *Micul prinț*)

Ilustrație aparținând lui Antoine de Saint-Exupéry

În acest an, se împlinesc **165 de ani** de la nașterea marelui scriitor clasic ucrainean **IVAN FRANKO** (27 august 1856) și **105 ani** de la moartea lui (28 mai 1916).

Maestru al cuvântului, Ivan Franko a scris peste 100 de opere pentru copii, abordând diferite teme și genuri literare – schițe, povestiri, nuvele, poezii, poeme, basme. Acestea reprezintă o componentă importantă a creației sale literare, îmbogățind substanțial literatura pentru copii cu metode și procedee de analiză psihologică, idei pedagogice și un conținut educativ și estetic, orientat înspre dezvoltarea armonioasă a copilului. Printre cele mai cunoscute opere dedicate copiilor, amintim: «У кузні» („La fierărie”), «У столярні» („La tâmplărie”), «Злісний Сидір» („Pădurarul Sydir”), «Мавка» („Mavka”), «Малий Мирон» („Micul Myron”), «Олівець» („Creionul”), «Грицева шкільна наука» („Educația școlară a lui Hryți”), «Отець-гуморист» („Părintele-umorist”), «Історія кожуха» („Istoria cojocului”), «Борис Граб» („Borys Hrab”), «Schönschreiben» („Caligrafie”), «Мій злочин» („Delictul meu”), «Рінка» („Ridichea”), volumul «Коли ще звірі говорили» (1895) („Pe vremea când animalele vorbeau”), tradus în limba română de Corneliu Irod și apărut în 2008, sub egida Uniunii Ucrainenilor din România). În continuare (pag. 4), propunem cititorilor revistei *Ecouri ucrainene* o poveste a lui Ivan Franko, *Măgarul și Leul*.

„UMBRELE STRĂMOȘILOR UITAȚI” DE MYHAİLO KOȚIUBYNSKYI, între cele două arte: literatură și cinematografie

Mykhailo Kotsiubynskyi

Unul dintre cei mai originali prozatori ucraineni de la cumpăna secolelor XIX-XX, activist civic, maestru al prozei psihologice și reprezentant al direcției impresioniste în literatura ucraineană, Mykhailo Kotsiubynskyi (1864-1913) a militat pentru reformarea prozei ucrainene în direcția modernistă a literaturii europene. Criticul Serhii Iefremov îl caracterizează ca fiind „un om de cultură până în cele mai mici detalii, european din cap până-n picioare, un adevărat aristocrat al spiritului”.

Debutul literar al scriitorului are loc pe la mijlocul anilor '80 ai secolului al XIX-lea cu povestirile «Андрій Соловійко, або Вчення світ, а невчення тьма» („Andrii Soloviiiko sau Învățătura este lumină, iar ignoranța – întuneric”) (1884) și «Дядько та тітка» („Unchiul și mătușa”) (1885), iar în anii '90, apar povestirile «Харитя» („Harytea”), «Ялинка»

(„Bradul”), «П’ятизлотник» („Cinci zloți”), «На віру» („Concubinajul”), basmul în versuri «Завидючий брат» („Fratele pizmaș”) și povestea «Хо» („Ho”) (1894).

Între 1897-1898, colaborează la jurnalul «Волынь» („Volânia”), din Jytomyr. În anul 1900, vede lumina tiparului prima sa culegere de povestiri «В путях шайтана» („Prizoniera tradițiilor”). Din 1899, începe să fie editată, la Lviv, colecția de opere a scriitorului, încheiată, în 1913, cu cel de-al 13-lea volum.

În timpul călătoriilor sale prin țările Europei Centrale și de Vest: Austro-Ungaria, Germania, Italia etc., scrie povestirile «В дорозі» („La drum”), «Коні не винні» („Caii nu poartă vina”), nuvelele „Intermezzo”, „Persona grata”, „Fata morgana”, «Лист» („Scrisoarea”), «Подарунок на іменини» („Cadou de onomastică”) (între 1906-1912). În Italia, îl cunoaște pe Maxim Gorki, la inițiativa căruia sunt editate trei volume ale operelor lui Kotsiubynskyi și traduse în limba rusă.

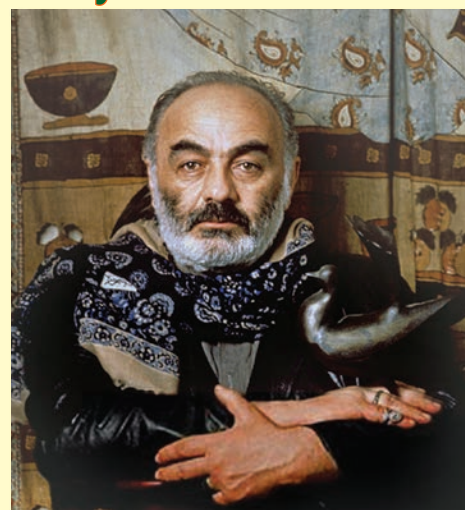
Mykhailo Kotsiubynskyi se stinge la 25 aprilie 1913, la Cernihiv.

Scriitor erudit, Kotsiubynskyi și-a impresionat contemporanii nu doar prin originalitatea creației literare, ci și prin cunoștințele vaste din domeniul științelor naturii. Interesul deosebit pentru tainele naturii

și relevarea interdependenței dintre om și mediu l-au provocat să observe, într-o manieră științifică și, deopotrivă, filosofică, lumea înconjurătoare (din acest motiv, și-a câștigat și supranumele «сонцепоклонник» („cel care se închină soarelui”).

Însă nu doar farmecul lumii materiale l-a inspirat în creația sa artistică, ci și cultura și mentalitatea diferitelor popoare. Vizitând mai multe locuri exotice, printre care Basarabia, Crimeea și Huțulșcina¹ (Țara huțulilor), și impresionat de frumusețea acestora, Mykhailo Kotsiubynskyi scrie o serie de povestiri inspirate din viața moldovenilor: «Для загального добра» („Pentru binele comun”), «Пе-коптор» („Pe cuprător”), «Посол від чорного царя» („Sorul împăratului negru”), «Відьма» („Strigoaica”); din cea a tătarilor – «В путях шайтана», «Дорогою ціною» („Cu prețul vieții”), «На камені» („Pe piatră”), «У грішний світ» („În lumea păcătoasă”), «Під мінаретами» („Sub minarete”) etc.

Între anii 1911-1912, Kotsiubynskyi vizitează de câteva ori satul huțul Kryvorivnea, unde îi întâlnește pe Ivan Franko, Lesia Ukrainka, etnograful Volodymyr Hnatiuk, locurile pitorești inspirându-l în scrierea povestirii «Тіні забутих предків» („Umbrele strămoșilor uitați”) (1911), devenită una dintre cele mai apreciate și cunoscute creații

Serhii Paradjanov

literare ale autorului ucrainean nu doar pe plan național, ci și pe cel mondial, mai ales datorită ecranizării de excepție sub bagheta regizorului Serhii Paradjanov, din 1964.

Întorcându-se din Italia, scriitorul poposește câteva zile în satul Kryvorivnea (azi, raionul Verhovynskyi, regiunea Ivano-Frankivsk) din Huțulșcina, care îl impresionează în mod deosebit prin frumusețea peisajelor, prin specificul relaționării huțului cu natura și prin atitudinea mai puțin obișnuită a acestuia față de viață și de moarte. Peste un an, în 1911, Kotsiubynskyi vizitează din nou satul, însă, de data aceasta, nu pentru a se odihni, ci pentru a culege informații în vederea scrierii viitoarei sale capodopere.

Mihaela HERBIL

(Continuare în pag. 2)

¹ Huțulșcina (în ucraineană Гуцульщина) – zona locuită de huțuli, un subgrup etnic ucrainean. Se suprapune unor părți din regiunile istorice Bucovina, Maramureș, Pocuția, Transcarpatia și, în mai mică măsură, Galiția.

„UMBRELE STRĂMOȘILOR UITAȚI” DE MYHAILO KOȚIUBYNSKYI, între cele două arte: literatură și cinematografie

(Continuare din pag. 1)

Este fascinat de măreția frumuseții Carpaților (asemenea lui Iurii Fedkovyci și Olhăi Kobyleanska, doi scriitori ucraineni bucovineni, care au iubit și s-au identificat cu frumusețea acestui „colț de rai” și a sufletului huțul), de viața huțulilor, care reprezintă o îngemănare bizară dintre păgânismul reflectat în tradiții, obiceiuri, ritualuri, în tot ceea ce ține de viața huțului, și creștinism, de mentalitatea, de credințele acestora, în sfârșit, de lumea mirifică, plină de mituri și ritualuri a huțulilor. Astfel, începe să cerceteze tradițiile și obiceiurile acestei populații conservatoare, izolată între munți și văi și neatinsă de lumea civilizată și rațională, să noteze graiul huțul, denumiri de plante, să culeagă folclor etc. Referitor la percepția ambivalentă a universului de către locuitorii acestor ținuturi, în scrisoarea adresată lui Ievhen Cekalenko, Myhailo Koțiubynski nota: „Dacă ai ști ce minunată e natura aici, ce popor interesant sunt huțulii, cu o psihologie bogată și unică, cu o fantezie frenetică și cu obiceiuri și o limbă ciudate”, iar prietenului său Maxim Gorki îi scria: „Huțulii sunt un popor original, cu o fantezie bogată și cu o psihologie originală. Păgân profund, huțulul, întreaga sa viață, până la moarte, o petrece

iubitei sale îl zdruncină, scoțându-l de pe făgașul normal al vieții. Nici răătăcirile prin lume timp de șase ani (se întoarce în al șaptelea, cifra 7 – numărul perfecțiunii divine – putând fi asociată, în acest caz, cu regăsirea de sine, după drumul inițiat parcurs), nici încercarea de a-și întemeia o familie nu-i sting iubirea și nu-i alină dorul de Maricika, ci doar moartea îi va arăta calea către *Julieta* lui, îi va ostoi pentru totdeauna zbuciumul sufletesc.

Subiectul operei este învăluit într-un lirism deosebit, fiind potențat de folosirea procedeelelor stilistice, specifice tradiției folclorice. Fiecare pagină a povestirii este impregnată de creația populară orală (cântece, urări, povești, ceremonii, ritualuri). Interdependența dintre om și natură, precum și înțelegerea fenomenelor ce transcend realitatea cotidiană și conviețuirea cu acestea din urmă fac din huțuli adevărați copii ai naturii, care știu foarte bine să se folosească de darurile pe care aceasta le oferă, să trăiască în armonie cu spiritele bune și, deopotrivă, cu cele rele. Din fragedă pruncie, huțulul știe că lumea este guvernată de Dumnezeu, dar și că, în egală măsură, există spirite și fenomene inexplicabile, care pot pricinui necazuri omului, și față de care trebuie să fie prudent.

Tocmai această însușire a naturii, precum și fuziunea armonioasă între om-element al naturii-animal, învăluite în poezia expunerii, i-au atras atenția lui Paradjanov, atunci când i s-a propus să ecranizeze povestirea scriitorului ucrainean.

În satul de la poalele Carpaților, Kryvorivnea, în vara lui 1964, regizorul Serhii Paradjanov a finalizat filmările la pelicula «Тіні забутих предків» („Umbrele strămoșilor uitați”), ecranizare după

în lupta cu forțele răului care împânzesc pădurile, munții și apele”².

Imboldul nemijlocit către scrierea povestirii l-a constituit ceremonialul înmormântării la huțuli, însoțit de dansuri ritualice delirante, orgiastice și grotesce, cu folosirea trupului defunctului pe post de manechin ritualic, la care scriitorul a fost martor ocular.

În povestirea „Umbrele strămoșilor uitați”, Huțulșcina apare în fața cititorului exact așa cum o percepeau huțulii: însuflețită, vie, populată de forțele benefice și malefice. În acest cadru fantastic, o ilustrare de excepție a demonologiei ucrainenilor și a credințelor ancestrale ale acestora, care a fost realizată, la vremea lor, și de alți scriitori ucraineni precum Ivan Neciui-Levyțkyi (în «Світосгляд українського народу. Ескіз української міфології» / „Universul poporului ucrainean. Schiță a mitologiei ucrainene”, 1876), Lesea Ukrainka (în drama feerică «Лісова пісня» / „Cântecul pădurii”, 1911) și Olha Kobyleanska (în povestirea «У неділю рано зілля копала», / „Duminica dimineața ea culegea ierburi”, 1909) ori de Nicolai Gogol, scriitor rus de origine ucraineană (în volumul de povestiri „Serile în cătunul de lângă Dikanka”, 1831), în asemenea spațiu mitologic, așadar, înțesat de spirite ale munților, pădurilor, apelor și câmpiilor – aridnyk³, szcznyk⁴, ciuhaistyr⁵, molfar⁶, mavka (neavka)⁷ – are loc o poveste de iubire shakesperiană dintre Ivan și Maricika, doi huțuli de la poalele Carpaților, care începe încă din copilărie (deși familiile lor, Huteniuky și Paliiciuky, se urăsc de moarte). Pe măsură ce copiii cresc, și iubirea lor crește, fiind curmată doar de moarte. Rămânând orfan de tată, tânărul este nevoit să-și întrețină familia, fapt pentru care pleacă din sat. El se năimește la o stână, în timp ce Maricika, rămasă acasă, suferă un accident mortal: trecând peste râul Ceremoș, este luată de apele învolburate ale acestuia. Moartea

povestirea omonimă a lui Myhailo Koțiubynskyi, eveniment care a produs „schimbarea la față” a spațiului cultural ucrainean, fiind considerat unul dintre cele mai fascinante filme ale secolului al XX-lea, o capodoperă a cinematografiei sovietice, de calibrul celor produse de Serghei Eisenstein și Oleksandr Dovjenko. La momentul alegerii regizorului de origine armeană pentru a da viață povestirii scriitorului ucrainean, acesta avea regizate deja opt filme, însă recunoașterea mondială i-a adus pelicula „Umbrele strămoșilor uitați”, care a intrat în Cartea Recordurilor cu 30 de premii internaționale, 28 de premii la festivalurile de film (dintre care, 24 Grand Prix) în 21 de țări. Universitatea Harvard a introdus obligativitatea vizionării filmului de către studenții de la specializarea Cinematografie. În Uniunea Sovietică, filmul a fost interzis vreme de câțiva ani, fiind considerat prea naționalist, la fel ca «Пропала грамота» („Răvașul pierdut”⁸) (1972) al lui Borys Ievcenko, «Білий птах з чорною ознакою» („Pasărea albă cu însemnă neagră”) (1971) al lui Iurii Illienko și multe altele.

„Acest film este o dramă poetică despre o mare iubire dintre Ivan și Maricika. Filmul ne introduce în lumea legendelor străvechi, a obiceiurilor și a vieții de zi cu zi a bătrânilor Carpați”. Astfel începe filmul produs în studiourile de film Oleksandr Dovjenko, cu ocazia centenarului nașterii lui Myhailo Koțiubynskyi. Ceea ce reușește Serhii Paradjanov, secondat de directorul de imagine Iurii Illienko, să surprindă este osmoza dintre huțuli și mediul în care trăiesc, contopirea omului cu natura, rezultând, în consecință, transferul de stări și emoții dintre cele două componente. Motivul arhetipal transcende identitatea individuală. Omul huțul este carne din carnea, sânge din sângele acestei lumi, percepută prin toate

² Cf. <https://ye.ua/blog/post.php?id=1727>

³ Conform credințelor străvechi ale huțulilor, *Aridnyk* este spiritul superior în ierarhia demonologică, creatorul și stăpânul Carpaților, căruia i se supun toate spiritele. În povestirea lui Koțiubynski, apare în calitate de Haos primordial, din care s-au născut toate.

⁴ Spiritul pădurilor, înfățișat sub forma unui drăcușor cu barbă și cornițe de țap, care apare și dispare brusc și care cântă la fluier, invitându-le pe celelalte spirite ale pădurii la dans.

⁵ Spiritul pădurii care, atunci când se întâlnește cu oamenii, ia înfățișare umană. Conform credințelor huțulilor,

ciuhaistyr era cândva om obișnuit, dar a fost blestemat de un vrăjitor. Este binevoitor față de oameni, însă nu le poate suferi pe *mavky*, pe care le vânează și le devorează.

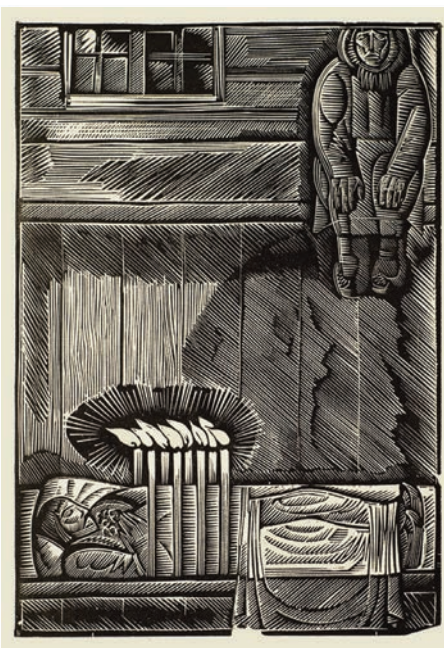
⁶ În cultura huțulilor, om cu puteri supranaturale, capabil să alunge furtuna.

⁷ Spirite ale pădurilor sau apelor, înfățișate sub forma unor fete frumoase, cu părul lung. În credința populară, *mavcele* sau *rusalcele* sunt fetele care au murit înecate sau fetele moarte, înainte de a fi botezate.

⁸ Ecranizare după nuvela omonimă a lui Nicolai Gogol.

simțurile, în mod acutizat, bolnăvicios, absolut, percepție redată prin furia dinamicii obiectivului camerei de filmat, prin racursuri tăioase, printr-o paletă a culorilor dureros de stridente, țipătoare, cu bogate valențe psihologice. În primele secvențe, predomină albul zăpezii pătat de roșu și negrul din vestimentația huțurilor, albul laptelui care contrastează cu înfățișarea ciobanului Myko (Mykola), responsabil cu întreținerea focului la stână, cromatica suprarealistă în roșu și albastru descrie secvența morții protagonistului, pe când agonia lui Ivanko este redată monocromatic, conferind imaginilor o expresivitate vizuală ce persistă pe retină de-a lungul întregului film... și încă mult timp după aceea.

Desfătarea vizuală concurează neloial cu cea auditivă: muzica renumitului compozitor și muzicolog Myroslav Skoryk (cărui regizorul i-a cerut să compună o „muzică genială”) în combinație cu cântecele populare autentice, interpretate atât vocal, cât și la instrumentele tradiționale precum buciul, fluierul, toba și drâmba de către localnicii participanți la filmări, capturează spectatorul într-o lume ireală, din care nu există cale de întoarcere. În sunete de fluier, se naște copilăria, inocența, bucuria, iubirea, în timp ce răsunetele prelungi și tânguitoare ale buciului vestesc moartea. Muzica însoțește dansurile, însă nu orice fel de dansuri. Păpușarul Paradjanov nu se mulțumește cu simpla reproducere a dansurilor populare tradiționale. Și dansul trebuie caricaturizat. În sunetele bățăilor monotone, ritmate de tobe, huțului dansează sau, mai bine spus, execută mișcări la fel de monotone, ritmate, sacadate precum niște marionete. Și se bucură. Și sunt fericiți.

Omul, de la intrarea în viață până la ieșirea de pe scena vieții, traversează trei momente importante – nașterea, căsătoria, moartea – fiecare dintre ele, însoțit de ritualuri și ceremonii specifice, pe care regizorul le arată în toată „goliciunea” lor. Contopirea și identificarea huțurilor cu lumea înconjurătoare nu se face doar la nivelul transcenderii realității perceptibile, ci și fizic, prin înlăturarea barierei vestimentare și anihilarea pudorii în momentele cruciale. Nuditatea asexuală a lui Ivanko este legată de copilărie, când sunt surprinși împreună cu Maricika jucându-se, amândoi goi, în mijlocul naturii cu care se confundă, la căsătorie, când este îmbăiat de femeile din sat într-un butoi, și la moarte, când aceleași femei îi îmbăiază și-i șterg cu ștergere trupul livid și costeliv, manevrându-l ca pe un obiect ritualic. De altfel, secvența finală din film este intitulată sugestiv Pietă⁹.

Moartea este înțeleasă diferit, în funcție de civilizație, popor, cultură, epocă, la fel cum diferit este înțeleasă și viața. La huțuli, moartea este văzută ca „marea trecere”, ca o reintegrare în unitatea Universului, fiind însoțită de cântece, dansuri și voie bună (doar familia apropiată îl deplânge pe răposat). Și aici, imaginația debordantă a regizorului amprentează momentul într-un mod inedit: prim-planurile femeilor și ale bărbaților cântând, dansând și râzând, alternând cu imaginea trupului eroului chinuit în timpul vieții, care se mișcă sub vibrațiile produse de tropotele celor veniți să-l petreacă pe ultimul drum, frizează grotescul. Ca o coincidență, această secvență amintește de o altă capodoperă a cinematografului mondiale, „Zorba Grecul”, în regia lui Michael Cacoyannis, având premiera tot în anul 1964. Este vorba de episodul morții lui Madame Hortense, când camera ei este invadată de bătrâne îmbrăcate în negru, ca niște ciori sau ciocli, ce așteaptă ultima suflare pentru a începe devorarea stârvului. Grăbindu-se să golească camera, fiecare pleacă cu „prada” pe care apucase să pună mâna: o veioză, un șal, o oglindă... Aceleași prim-planuri ale dezlănțuirii bucuriei de a fi în viață, ale satisfacției de a se alege cu ceva de pe urma celui trecut deja *dincolo*, aceleași fețe

care râd, brăzdate de ani, aceleași guri fără dinți sau cu ce a mai rămas, în sfârșit, aceeași celebrare a vieții (lor) în fața morții (celuilalt).

Paradjanov abordează mitul „marii treceri” într-un mod excepțional, adaptându-l spațiului etnocultural huțul, însă fără a renunța la linia și semnificația mitologică greacă, deci, universală: sătenii (Charon(-ii)) care pornesc în căutarea trupului Maricikăi traversează Ceremoșul (Styxul) pe niște plute, cu torțele aprinse în mâini, apa reprezentând elementul transcendent, calea de trecere spre tărâmul morților. Combinația celor două dintre elementele primordiale, foc-apă, ne duce cu gândul la sărbătoarea străveche a ucrainenilor, Ivan Kupalo, având rol purificator.

Reîntâlnirea, respectiv reîntregirea protagoniștilor are loc în și prin moarte. Momentul a fost gândit de Paradjanov tot în spiritul artei lui Michelangelo, cu trimitere la simbolistica de pe fresca „Crearea lui Adam”, una dintre scenele Genezei ce îmbodobesc plafonul Capelei Sixtine. Mâna de un albastru murdar a nălucii Maricikăi se întinde spre Ivanko, prelungindu-se neverosimil de mult și căpătând forma Mâinii lui Dumnezeu, însă nu spre a oferi scânteia vieții, ci atingerea morții.

Ivan Mykolaiciuk (în primul său rol, care i-a adus faima mondială) și Larysa Kadocynkova (soția directorului de imagine Iurii Illienko) au fost distribuiți în rolurile principale, alături de alți actori, în rolurile secundare, precum și mulți localnici care au luat parte la filmări. La premiera filmului, care a avut loc pe 4 noiembrie 1965, la cinematograful *Ucraina* din Kiev, criticul literar Ivan Dziuba, poetul Vasyl Stus și jurnalistul Viaceslav Ciornovil au protestat împotriva

arestărilor în rândul intelectualității ucrainene, operate în vara aceluiași an, adunând, atunci, acolo, 140 de semnături. Filmul a fost vizionat, doar în 1965, de un număr de aproximativ 8,5 milioane de spectatori.

Imediat după premieră, revista «Le Figaro» aprecia că: „Acest film despre iubire, plin de situații dramatice și costume viu colorate ne îndepărtează de Ucraina sovietică, apropiindu-ne de Ucraina clasică”, iar revista «Ekran» (Polonia) scria: „Acesta este unul dintre cele mai minunate și mai rafinate filme pe care s-a întâmplat să le vedem de-a lungul ultimilor ani. Este o poveste poetică, situată la granița dintre fantastic și real, imaginație și realitate, neverosimil și verosimil... Se pare că imaginația lui Paradjanov nu cunoaște limite: crengile roșii ale copacilor, compoziția geometrică a interiorului cârciumii, cu numeroase obiecte de recuzită pe fondul pereților albi, Palahna pe cal, sub o umbrelă roșie și cu picioarele pe jumătate încălțate, primitivismul ritualului de înmormântare, cu îmbăierea trupului, și scena dansului orgiastic din final... Paradjanov descoperă în folclor, obiceiuri, tradiții, un ritual cultic original, în cadrul căruia realitatea reacționează la necazurile și tragedia unui individ”. Dacă, totuși, am dori să căutăm limitele imaginației cinematografice ori a celei literare, ale lui Paradjanov, respectiv ale lui Koțiubynskyi, le-am putea găsi în imaginarul huțurilor, nelimitat și el...

Bibliografie

Serhii Iefremov, *Istoria ukraiinskoho pysmenstva*, «Femina», Kiev, 1995.
Myhailo Koțiubynskyi, *Podarunek na imenyny* (opovidannia, novely, povisti), «Veselka», Kiev, 1998.
Ivan Neciui-Levytkyi, *Svitohlead ukraiinskoho narodu. Eskiz ukraiinskoi mifolohii*, «Oberehy», Kiev, 2003.

Webografie

Film *Тени забытых предков* (1964)

Film *Zorba Grecul* (1964)

<https://ye.ua/blog/post.php?id=1727>

Articolul este ilustrat cu cadre din filmul lui Serhii Paradjanov, realizat în 1964 și cu grafica pictorului Heorhii Iakutovyci.

Heorhii Iakutovyci (1930 – 2000) (Георгій Якутович) – artist-grafician ucrainean, maestru al tehnicii linogravurii, xilogravurii și acvaforte, ilustrator, dublu laureat al Premiului de Stat „Taras Șevcenko” (1983, 1991), membru al Uniunii Naționale a Artiștilor din Ucraina. H. Iakutovyci a făcut parte din echipa de producție a lui Serhii Paradjanov pentru ecranizarea povestirii „Umbrele strămoșilor uitați”, fiind producătorul artistic al filmului. Ulterior, între 1965-1966, a realizat o serie de xilogravuri (gravuri în lemn) pentru povestirea omonimă a scriitorului ucrainean.

⁹ Celebra sculptură a lui Michelangelo Buonarroti, realizată între 1498-1499, și înfățișând-o pe Fecioara Maria ținând în brațe trupul lui Iisus după crucificare, se află la Vatican, în Bazilica Sfântul Petru.

Ivan FRANKO

MĂGARUL ȘI LEUL

A fost odată un Măgar. Multă muncă mai avea la stăpânul lui.

„Ia să fug în pădure, ca să trăiesc liber! – și-a zis el. – În pădure pot să pasc și să nu-mi pese de nimeni!”

Și, fără să stea prea mult pe gânduri, fugi de la stăpân și plecă în pădure. O ducea bine acolo. Păștea unde-i plăcea, nu făcea nimic, nimeni nu-l bătea. De când se știa pe lume, n-o mai dusesese așa de bine. Dar într-o zi, ce-i văd ochii? Leul cel fioros venea direct spre el!

„Ei, – se gândi Măgarul, – de-acum s-a zis cu mine!” Dar până să ajungă Leul la el, își veni puțin în fire și-i spuse:

„Nu cumva reușesc să-l păcălesc în vreun fel?”

Și, cum stătea el așa, buf la pământ: se întinse cât era de lung. Apropiindu-se, Leul strigă de departe:

– Hei, tu, cel de colo! Cum îndrăznești să stai culcat? De ce nu te scolii, ca să mi te închini?

Dar Măgarul se prefăcea că nici nu-l aude. Stătea lungit și doar dădea din urechile-i lungi.

Leul veni aproape și răcni din nou:

– Scoală-te numaidecât în picioare și închină-mi-te!

– Dar cine ești tu, mă rog? – întrebă Măgarul.

– Mai și întrebii! – zbiră Leul furios. – Nu știi că eu sunt Leul, împăratul tuturor animalelor?

Fără să se scoale, Măgarul ridică puțin capul și holbă ochii.

– Ce prostii îndrugi tu acolo? – zise el. – Tu ești împăratul tuturor animalelor? Cine ți-a spus una ca asta? Unde stă scris așa ceva? Cine te-a ales împărat? Ei, vorbește!

Leul rămase încremenit, de parcă se izbise cu capul de un perete.

– Cine mi-a spus? Păi, toți spun că eu sunt împăratul animalelor. Oare nu-i adevărat?

– Sigur că nu-i adevărat! Și nici nu poate fi adevărat, de vreme ce împăratul tuturor animalelor nu ești tu, ci eu!

– Tu? – se miră Leul. – Unde scrie așa ceva?

– Vino-ncoace să vezi!

El se ridică în picioare și, întorcându-se cu coada spre Leu, îi arătă copita din spate, pe care strălucea o potcoavă nouă-nouță.

– Vezi? Asta-i pecetea mea împărătească. Dacă ai fi împărat, ai avea și tu una la fel.

– Mare minune! – zise Leul. – Niciodată nu m-am gândit la asta. S-ar putea să ai dreptate. Dar ia stai! Hai să ne luăm la întrecere. Mergem în pădure și care dintre noi o să prindă într-o oră mai multe animale acela să fie adevăratul împărat.

– Bine, fie cum spui! – zise Măgarul și se despărțiră.

Leul dădu o raită prin pădure; alergă ce alergă și prinse ici o căprioară, colo un iepure, dincolo alt animal: într-o oră avea de-acum cinci sau șase bucăți.

Iar Măgarul ce făcu în timpul ăsta? Se duse într-o poiană largă, scăldată-n soare și se trânti în mijlocul ei; își întinse picioarele în lături, închise ochii, scoase limba de-un cot, încât oricine-ar fi zis: nici nu încapă îndoială că-i mort. Iar pe deasupra poienii zburau ulii, ciori, ereți, coțofene, stâncuțe, tot felul de alte zburătoare urâte. Se uită ele și văd că zace un Măgar mort și se năpustesc toate asupra lui. La început, țopăiau mai la distanță, dar când văzură că nu mișcă, se urcară pe el, începură să-i ciugulească limba și ochii. Dar Măgarul

nimic, doar când vreo pasăre venea prea aproape, el clănț! cu dinții sau poc! cu piciorul, o omora și o ascundea sub el, însă cu atâta dibăcie, că celelalte nici nu băgau de seamă. Nici nu trecu un ceas, că el reuși să sucească gâtul la vreo două-trei duzine. Atunci sări în picioare și când scoase un răget, toate păsările zburară care-ncotro. Măgarul adună păsărețul ucis și plecă spre locul, unde trebuia să se întâlnească cu Leul. Când sosi, Leul era de-acum acolo.

– Ei, ce zici? – i se adresă Leul Măgarului și-i arătă prada. Vezi cât am vânat?

– Tiii, dar prost mai ești, mă Leule! – zise Măgarul și dădu cu piciorul în animalele Leului. – Din astea aș fi putut prinde și o sută! Dar ele nu fac două parale! Ia te uită la ale mele! Am prins numai din acelea care zboară prin văzduh. Ia încearcă și tu!

– Nu, așa ceva nu-s în stare, – recunosc Leul. – Abia acum văd că adevăratul împărat al animalelor ești tu, nu eu. Te rog să mă ierți că ți-am vorbit atât de necuviincios!

– Vezi? – glăsui Măgarul. – Întotdeauna trebuie să fii cuviincios, că dacă dai peste unul mai mare ca tine, pe unde mai scoți cămașa? Acum eu aș putea să te pedesesc cu moartea, dar te iert, pentru că ai făcut-o din prostie, nu din rea-voință. Du-te, și altă dată să fii mai cu băgare de seamă!

Și Leul plecă rușinat și cu coada-ntr-o picioare, de parcă ar fi vărsat cineva peste el un butoi cu apă rece. Merse el ce merse și se întâlni cu cumătrul Lup.

– Să ne trăiască cel mai luminat dintre împărați! – zise Lupul și făcu o plecăciune până la pământ.

– Ia, nu-ți mai bate joc de mine! – spuse Leul cu mahnire. – De ce-mi zici împărat?

– Cum adică? – exclamă Lupul. – Cine-ar îndrăzni să te numească altfel?

– Taci, frățioare, – îi spuse Leul în șoaptă. – Pe aproape se află adevăratul împărat. Dacă ne aude, o să fie vai și-amar de pielea noastră!

– Adevăratul împărat? – se miră Lupul. – Ce vorbă-i asta? Ce împărat mai adevărat poate exista în afară de tine?

– Este! Este! – șopti Leul speriat. – L-am văzut chiar eu. E atât de fioros! Și ce puternic e! Poate prinde până și păsările văzduhului. Sunt fericit că am scăpat cu viață.

– Ce vorbești? – iar se miră Lupul. – Mare minune! Păi, eu cunosc pădurea asta de atâta vreme, dar nici în ruptul capului nu-mi pot închipui cine-ar putea fi. Cum zici că arată noul împărat?

– Ce mai tura-vura, e înspăimântător! Are niște urechi uite-atâta, capul cât hârdăul, iar pe piciorul dindărăt are pecete împărătească.

– Nu ghicesc cu niciun chip cine-ar putea fi! – nu mai contenea Lupul să se mire. – Știi ceva? Hai să mi-l arăți.

– Eu? Pentru nimic în lume! – strigă Leul. – Îmi ajunge spaima pe care am tras-o.

– Hai totuși să mergem! N-ai de ce să te temi! – îl încuraja Lupul. – Știi ce? Leagă-ți coada de a mea și o să ne simțim mai în siguranță.

– Din partea mea, – se codi Leul, – fie și așa...

Și-au înnodat cozile și au pornit. Urcară dealul din preajma poienii, unde păștea Măgarul. Leul se opri și-i șopti Lupului:

– Iată-! Iată-! Îl vezi?

Lupul se întoarse, privi și zbiră cât îl ținu gura:

– Leu prost ce ești! Păi, ăsta-i Măgarul!

Dar Leul înțelese că vine împăratul. Se sperie și o rupse la să-nătoasa cât îl țineau picioarele! Peste cioate, peste mărăcinișuri, prin văioage. Fugi cât fugi, apoi osteni, se opri și privi în urmă.

– Ia spune, Lupule, e aproape împăratul?

Dar Lupul zăcea cu limba scoasă. Cum era legat de coada Leului, fu târât în urma lui tot drumul, până-și dădu duhul.

– Vezi? – i se adresă Leul. – Și ziceai că noul împărat nu e înspăimântător, dar tu abia ai apucat să-l vezi și ai și murit de frică!

*Traducere din limba ucraineană
de Corneliu IROD*

Ilustrații de Valentyn LYTUVNENKO

Tezaur literar (Literaturna skarbnyca)

Lyudmyla DOROSH

DREPTURILE COPILULUI

„Copilul are dreptul la odihnă și la timp liber”, a început să citească învățătoarea Nadia Pavlivna, la ora de Educație Civică, din Declarația Drepturilor Copilului, despre principalele drepturi ale copiilor. Saško, care, de obicei, nu era foarte atent la oră, a tresărit, manifestând, brusc, interes față de ceea ce citea doamna învățătoare: „Niciun copil nu trebuie obligat să muncească...”.

„Oho, dar această Declarație este extraordinară! Cine și-ar fi închipuit că noi avem atâtea drepturi?! Și de ce, până acum, nu am știut despre ele?”, își zise băiețelul, emoționat de asemenea revelație.

Sună clopoțelul, dar, de data aceasta, Saško nu a zbughit-o afară, chiuind de bucurie, cum făcea de obicei, ci a deschis manualul, pentru a afla mai multe despre drepturile sale: „Aaaaa, gândi el, nimeni nu are dreptul să mă exploateze, dar, uite, cât de des mă exploatează mama și bunica: adu-le una, dă-le cealaltă, fă ordine în cameră, aranjează-ți hainele. Curată exploatare!.. „Toți copiii au dreptul la alimentație echilibrată” – și aici îmi sunt încălcate flagrant drepturile! De atâtea ori i-am cerut mamei mai multă înghețată, prăjitură sau bomboane, iar ea îmi dă câte puțin, și, atunci, cum stă treaba cu alimentația echilibrată?”

Și pe măsură ce Saško continua să citească despre drepturile sale, se minuna tot mai tare. Nici prin cap nu i-ar fi trecut că părinții lui îi încălcă în asemenea hal drepturile.

Acasă, îl aștepta bunica, întrucât tata și mama erau la serviciu. Cum a intrat pe ușă, i-a aruncat un „Bună ziua!” și s-a trântit în fotoliu în fața computerului.

– Schimbă-te, nepoțule, și vino în bucătărie, ți-am încălzit borș! îi strigă bunica. Lasă computerul. Tu știi că tata îți dă voie la computer abia după ce îți termini toate temele.

– Poate tata nu știe, dar e dreptul meu. Băiețelul s-a dus la ghiozdan, a scos de-acolo manualul de Educație Civică și a început să-i citească convingător bunicii: „Toți copiii au dreptul la dobândirea de informații!” – Din acest computer eu dobândesc informații valoroase pentru mine, bunică, a răspuns el și s-a întors înapoi la computer.

– Dar cum rămâne cu prânzul, nepoțule? întrebă derutată bunica. Ce facem cu recomandarea mamei de a mânca tot ce ți-am pregătit?

– Pentru o alimentație echilibrată, vreau ciocolată și cipsuri. Dacă nu crezi, bunico, uită-te aici – tastând ceva la computer îi arătă: – Uite, medicii recomandă să mănânci ciocolată, este foarte benefică! și continuă să stea la computer.

După un timp, veni la el prietenul lui, Bogdan, care l-a chemat afară la joacă. Se joacă ei ce se joacă, când atenția le-a fost atrasă de niște cireșe în pâng, din curtea moșului Oleksii, aflate chiar lângă gard. Saško, nestând pe gânduri, a escaladat gardul, s-a cățărat pe o creangă și a început să se înfrupte din cireșe. Bogdan, mai mic decât el ca vârstă și înălțime, nu s-a putut cățăra în cireș, fapt ce-l distra pe Saško care mânca cireșe și scuipa sămburi în direcția prietenului său. Dintr-odată, ieși din casă moșul și se năpusti cu strigăte și cu pumnii ridicați spre Saško:

– Ei, tu, haimana, acum îți rup urechile.

Dar Saško, văzându-l, sări din cireș pe partea cealaltă a gardului și, zâmbind, îi spuse:

– Nu aveți dreptul să mă certați și să mă loviți! Ce credeți, eu nu-mi cunosc drepturile?

Ba chiar o să vă și reclam.

Neașteptându-se la asemenea răspuns, moșul amuți, de parcă și-a înghițit limba. Nu apucase să-i răspundă nimic ștrengarului, căci acela se ridică și fugi.

Băieții s-au jucat până târziu. Seara, Saško a venit acasă obosit, dar foarte mulțumit de cum și-a petrecut ziua. „Dacă aș fi știut despre drepturile mele mai de demult, ce bine ar fi fost.” A intrat în casă, iar acolo îl aștepta tata cu cureaua scoasă.

– Pe unde ai umblat până la ora asta? strigă tatăl. De ce nu ți-ai făcut temele?

– Tată, dar eu n-am făcut nimic, doar este dreptul meu – dreptul la distracții și la libertate! a îngânat speriat Saško.

– Dar despre dreptul la educație ai auzit? – răsună vocea mamei, care ținea de mână ridicată a tatălui.

– Eh, mamă, eu renunț de bunăvoie la acest drept! Îmi sunt de ajuns celelalte drepturi, răspunse împăciuitor plimbărețul.

– Nu, nu, scumpule, dacă tot ai vrut drepturi, atunci să fie toate drepturile. Ia, hai, repezor, la făcut temele!

– Mi-e foame..., se smiorcăi la bunica.

Aceasta i-a adus o farfurioară, pe care erau trei bucățele de ciocolată neagră.

– Ce-i asta? – clipi dezorientat nepoțelul. – Ciocolată neagră? Dar nu e bună, e amară. Eu aș vrea borș cu smântânică...

– Dar tu ai spus că ai nevoie de o alimentație echilibrată, adică de ciocolată, iar nu de borș. Și să știi că ai dreptate. Doctorii chiar recomandă trei bucățele de ciocolată neagră pe zi. Așa că, ia, nepoțule, și mănâncă.

Saško a luat farfurioara cu ciocolată și s-a dus la el în cameră. A deschis manualul de Educație Civică și a început să-și facă tema. Învățătoarea le-a dat de citit următoarele două pagini din lecție, pe care nu au apucat să le parcurgă în clasă. Începând să citească... băiatul mai că nu căzu de pe scaun! – Obligații! Obligația de a respecta părerea celui alt, de a învăța conștiincios, de a efectua munci care nu pun sănătatea în pericol, de a te purta în așa fel, încât comportamentul tău să nu încalce drepturile altuia... Și, citind toate aceste obligații, și multe altele, băiețelul a început să realizeze că el a înțeles total greșit drepturile sale. Așa că expresia bunicii „Totul cu măsură”, care nu o dată s-a dovedit a fi corectă, este valabilă și aici, în ceea ce privește drepturile și obligațiile copilului. Și, de parcă toate acestea nu ar fi fost de ajuns, la sfârșitul temei, el a citit o povestire despre niște copii care făceau tot ce le trecea prin cap, adică exact la fel cum s-a comportat el astăzi, și, în consecință, niciunul nu și-a respectat drepturile.

– Bunico, iartă-mă, te rog frumos! Am greșit! spuse rușinat Saško, intrând în sufragerie.

– Și cum rămâne cu drepturile tale? i-au scânteiat ochii bunicii.

– Pentru ca alții să respecte drepturile mele mai întâi trebuie ca eu să respect drepturile celorlalți, – a răspuns Saško, rușinat de faptele sale.

Bunica l-a îmbrățișat pe nepoțel și l-a condus în bucătărie, unde, pe masă, îl aștepta o farfurie aburindă, plină cu borș cu smântânică.

Traducere din limba ucraineană
de Mihaela HERBIL

Adrian PĂUNESCU

Leagăn pentru toată copilăria

Pune-ți, copile, capul pe pernă,
Te-așteaptă vise, prunc adormit,
În vise viața este eternă,
Cu ceruri blânde și fără sfârșit.
Ce știi tu-n lume câte se-ntâmplă,
Nici nu e bine tu să le știi,
Lumea-ngenunche la a ta tâmplă,
Și, lângă tine suflet, cor de copii.
Astăzi, copile, eu îți dau pâine,
Tu pâinea asta o muști firesc,
Ce-ți dau eu astăzi tu-mi vei da mâine,
Eu, legănându-te, îmbătrânesc.
Trupul tău fraged ca un mesteacăn
Să se îndoaie gales în somn,
Ca să crești mare, plâng și te leagăn,
Copile dulce, prea tinere domn.
La geam lumina lunii ți-o scapăr
Luminii tale să-i dau ecou,

Dormi, fericitule, că eu te apăr,
Că eu în tine mă nasc din nou.
Capul pe perna pune-l, copile,
Totul e bine, ai tăi sunt vii

Abbott Handerson Thayer „Somnul”

Și mai au viață și mai au zile,
Să crezi că pururea ei vor trăi.
Mama și tata ție-ți vor face
Leagăn de stele și de ninsori,
Să-ți fie bine, să dormi în pace,
Să ai lumină la ursitori.
Pune-ți, copile, capul pe pernă,
Dormi și visează bunul tău vis,
Că-n vise viața este eternă,
Visul e lumea ce eu ți-am promis.
Pat de răchită mirositoare,
Leagăn albastru și-ncondeiat,
Pentru copilul care răsare
Și-ai căruia ochi ritmul lumii îl bat.
Mama te leagănă, veghează tata,
Somnul ți-l apără ochi părințești,
Dormi și visează că lumea-i gata
Și te așteaptă numai să crești.
Mie-mi trec anii, ție-ți vin anii,
Poate că mâine îți va fi greu,
S-accepti că astăzi eu ți-am spus nani,
Dar nani-nani, frumosul meu.

80 de ani de la nașterea lui Ivan Mykolaiciuk (1941-1987) actor, scenarist, regizor ucrainean

Neil Armstrong: „Ivane, cu tine sunt gata să zbor din nou pe Lună!”

Bucurându-se de o popularitate uriașă, pe care i-a adus-o chiar primul său rol, cel al lui Ivan Paliiciuk din filmul «Тіні забутих предків» („Umbrele strămoșilor uitați”), în regia lui Serhii Paradjanov, extraordinar de charismatic, Ivan Mykolaiciuk devine starul de cinema, sex-simbolul anilor '60-'70 ai secolului trecut, pe care criticii de film l-au caracterizat ca fiind genial, „chipul și sufletul cinematografului poetice ucrainene”, un aristocrat al spiritului. În persoana sa, națiunea ucraineană avea un erou pozitiv, nemuritor, mondial, care trezise spiritul național al ucrainenilor.

Actor remarcabil, scenarist, regizor și scriitor ucrainean, laureat al Premiului de Stat „Taras Șevcenko” în anul 1988 (post-mortem), cu 34 de roluri de film, 9 scenarii și 2 regii de film în palmares, Ivan Mykolaiciuk, artist emerit „al poporului”, este cunoscut și iubit de milioane de oameni de pe întreg mapamondul.

Se naște la 15 iunie 1941, în satul Ciortoryia, raionul Kițmanskyi, regiunea Cernăuți, într-o familie numeroasă cu 13 copii. În anul 1957, absolvă liceul de muzică din Cernăuți (cânta vocal și instrumental – flaut, pian, țambal, vioară, baian, harpă), în 1961 – teatrul-studio din cadrul Teatrului Muzical-dramatic „Olha Kobylevska” din Cernăuți, unde o va cunoaște pe cea care, un an mai târziu, îi va deveni soție, Maria Karpiuk, iar patru ani mai târziu, Facultatea de Cinematografie a Institutului de Artă teatrală „I. Karpenko-Karyi” din Kiev.

Debutează ca actor de film încă din studenție. Imediat după ce a fost admis la Facultatea de Cinematografie, soția sa i-a dăruit două cărți: «Тіні забутих предків» („Umbrele strămoșilor uitați”) de Myhailo Koțiubynskyi și «Художник» („Pictorul”) de Taras Șevcenko. În anul II de facultate, i s-au propus două roluri principale: Ivan Paliiciuk în filmul «Тіні забутих предків» și Taras Șevcenko în filmul «Сон» („Visul”).

Volodymyr Ivancenko i l-a recomandat lui Serhii Paradjanov pentru rolul lui Ivan Paliiciuk, deși, la acel moment, era ales deja un alt actor pentru acest rol, regizorul acceptându-l doar din politețe. Neașteptându-se la nimic interesant, Paradjanov a lăsat filmarea probei pe mâna directorului de imagine Iurii Illienko, părăsind platourile de filmare. După câteva minute, Illienko l-a ajuns pe holul studioului, strigând în urma lui: „Serhii Iosypovyci! Întoarceți-vă! E ceva de neînchipuit! Ceva supranatural! Ceva dincolo de înțelegere și percepție!” La rândul său, Paradjanov își amintește: „Pur și simplu, ne-a fermecat. Tânăr, îngrozitor de

emoționat, emana o lumină fantastică. Transmitea o asemenea puritate, pasiune, emoție, încât eram paralizați cu toții, uitând de toate, și de faptul că pentru acest rol fusese deja ales un alt actor”. Mai târziu, Paradjanov l-a numit pe Mykolaiciuk maestrul său, afirmând: „Nu cunosc un alt geniu național. Până la el, doar pe Dovjenko”.

Filmul «Тіні забутих предків» a câștigat nenumărate premii la festivalurile de film din întreaga lume, fiind considerat unul dintre cele mai bune 20 de filme ale tuturor timpurilor.

Odată cu producția cinematografică «Білий птах з чорною ознакою» („Pasărea albă cu însemn negru”) (1971), distins cu Premiul de Aur la Festivalul Internațional de Film de la Moscova, în 1971, Mykolaiciuk își demonstrează și talentul de scenarist. Când filmul a fost văzut de Neil Armstrong la Festivalul de Film „Fest” de la Belgrad, acesta a cerut să se întâlnească cu Mykolaiciuk, căruia i-a strâns mâna, spunându-i: „Ivane, cu tine sunt gata să zbor din nou pe Lună!”. Iar actorul francez Jean-Paul Belmondo, aflând că Mykolaiciuk filmează în Bulgaria, a venit pe platourile de filmare și l-a invitat la bar, înainte cu câteva ore de decolarea avionului său. Atunci când le-a fost propus un translator, Belmondo a răspuns: „Dacă asemenea actori au nevoie de altcineva pentru a se înțelege, atunci actoria nu valorează nimic în această lume”. Au petrecut restul serii împreună, fără a-și adresa vreun cuvânt.

În filmul lui Borys Ivcenko «Пропала грамота» („Răvașul pierdut”) (1972), peliculă interzisă mai bine de 10 ani, Ivan Mykolaiciuk joacă nu doar rolul principal, interpretându-l pe cazarul zaporojean Vasyl, ci este și co-regizor. Totodată, a contribuit la aranjamentul muzical al filmului. Cântecele interpretate de către trio-ul «Золоті ключі» („Cheile de aur”), format din Nina Matvienko, Maricika Mykolaiciuk (soția lui Ivan Mykolaiciuk) și Valentyna Kovalevska, s-au bucurat de un succes atât de mare, încât grupul a început să susțină concerte pe marile scene din Ucraina și din afara ei.

Însă a existat și reversul medaliei, filmele în care evoluase Mykolaiciuk erau considerate a fi prea naționaliste, drept urmare, pentru aproximativ cinci ani de zile, i s-a interzis să mai joace. Abia în anul 1979, datorită lui Volodymyr Ivașko, secretar pe probleme ideologice al Partidului comunist din regiunea Harkivului, lui Mykolaiciuk i s-a permis regizarea filmului «Вавилон XX» („Babilon XX”), după romanul lui Vasyl Zemleak «Лебедина зрпая» („Stol de lebede”), unde a fost și regizor, și scenarist, și producător muzical, și unul dintre actorii principali, interpretându-l pe filosoful Fabian. Ultimul proiect neterminat al său a rămas scenariul pentru filmul «Небилиці про Івана» („Povești despre Ivan”) (1983), finalizat după moartea sa, în 1989, de către Borys Ivcenko.

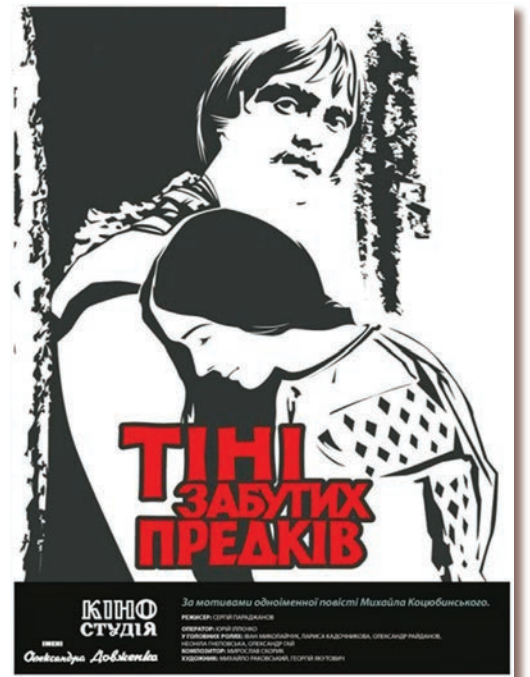
Ivan Mykolaiciuk se stinge la doar 46 de ani, pe 3 august 1987, de cancer la stomac, cu patru zile înainte de aniversarea nunții de argint cu Maricika lui. Este înmormântat în cimitirul Baikove din Kiev. Pe piatra funerară, sunt gravate versurile unui cântec popular ucrainean.

Acest remarcabil actor, scenarist și regizor a fost înzestrat cu toate calitățile, pentru a deveni o legendă nu doar a cinematografului național ucrainean, ci și a celei mondiale.

Acest remarcabil actor, scenarist și regizor a fost înzestrat cu toate calitățile, pentru a deveni o legendă nu doar a cinematografului național ucrainean, ci și a celei mondiale.

Acest remarcabil actor, scenarist și regizor a fost înzestrat cu toate calitățile, pentru a deveni o legendă nu doar a cinematografului național ucrainean, ci și a celei mondiale.

Acest remarcabil actor, scenarist și regizor a fost înzestrat cu toate calitățile, pentru a deveni o legendă nu doar a cinematografului național ucrainean, ci și a celei mondiale.

Ivan Mykolaiciuk în timpul filmărilor peliculei „Pasărea albă cu însemn negru”

Mara RUS

Evenimente • Evenimente • Evenimente • Evenimente • Evenimente

limbii române, fondatorul unui Seminar de limba română în cadrul universității și autor a nenumărate studii de lingvistică comparată, slavistică, semantică, semiotică, balcanistică, filologie clasică, istorie, literatură, traducător din scriitorii români, Stanislav Semcynskyi a fost la conducerea Catedrei de Lingvistică Generală și Filologie Clasică între 1978-1999. În semn de recunoștință pentru promovarea limbii române în Ucraina, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj Napoca i-a acordat, în 1997, titlul de Doctor Honoris Causa. De asemenea, Stanislav Semcynskyi a fost membru de onoare al Academiei de Științe a Republicii Moldova.

Conferința internațională «Лінгвістика ХХІ століття: сучасний стан і перспективи розвитку» („Lingvistica secolului al XXI-lea: actualitate și perspective”)

La 18 mai a.c., s-a desfășurat, în regim online, conferința internațională «Лінгвістика ХХІ століття: сучасний стан і перспективи розвитку» („Lingvistica secolului al XXI-lea: actualitate și perspective”), dedicată aniversării a 90 de ani de la nașterea profesorului univ. dr. Stanislav Semcynskyi (9 mai 1931 – 16 decembrie 1999), fiind organizată de către Institutul de Filologie al Universității Naționale „Taras Șevcenko” din Kiev, Catedra de Lingvistică Generală, Filologie Clasică și Neoeclenistică. Reputatul romanist, profesor emerit al Universității Naționale „Taras Șevcenko”, un excelent cunoscător al

Comunicările conferinței internaționale „Lingvistica secolului al XXI-lea: actualitate și perspective” au avut următoarele direcții de cercetare: Limbile și literaturile clasice, în oglinda contemporaneității; Problemele actuale ale lingvisticii cognitive, ale lingvisticii culturologice și ale discursologiei; Problemele actuale ale filologiei românești. Contactele slavo-române și lingvistico-culturale; Limba și societatea: contactele lingvistice, în contextul procesului globalizării: Traducerea și comunicarea interculturală; Studiile neoecleniste.

Ca un omagiu adus romanistului Stanislav Semcynskyi, cea de-a treia secțiune, moderată de către profesor univ. dr. habil. Serhii Luchkany, s-a desfășurat în limba română. În cadrul acesteia, au fost prezentate comunicări ale profesorilor și cercetătorilor din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (lect. univ. dr. Katalin Balázs, conf. univ. dr. Diana Tetean, lect. univ. dr. Judit Bartalis-Bán, lect. univ. dr. Cristina Silaghi, lect. univ. dr. Sanda Misirianțu, lect. univ. dr. Mihaela Herbil, conf. univ. dr. Ioan Herbil), a Universității din București (lect. univ. dr. Aliona Bivolaru, lect. univ. dr. Lidija Čolević) și a Universității Iurii Fedkovyci din Cernăuți (asist. univ. dr. Felicia Vranceanu, asist. univ. drd. Chibac Diana) precum și cea a gazdei secțiunii, prof. univ. dr. habil. Serhii Luchkany.

Îi mulțumim din suflet domnului Profesor Serhii Luchkany pentru invitație, pentru posibilitatea de a participa la o conferință de înalt nivel academic și pentru ireproșabila organizare.

Mihaela HERBIL

Virgiliu RIȚCO și Ioan VINGA

ЕРОПЕЕА CAZACILOR TRANSDANUBIENI (Dramă)

(Continuare din nr. 23)

13. Alegerea Atamanului

1 octombrie. Pe maidanul Bisericii, se află cazacii și alte persoane care au participat la slujbă, de sărbătoarea Acoperământului Maicii Domnului. Pe o masă lungă, acoperită cu broderii ucrainene, sunt așezate însemnele Atamanului și ale Siciei: buzduganul și steagurile.

Ivan: Dragi frați într-o căzăcie! Până azi, am reușit să alegem pe cei 38 de comandanți de subunități. Acum, a sosit momentul să vă gândiți bine pe cine vom alege ca Ataman. Să fie viteaz, îndrăzneț și aprig la luptă. Să păstreze deviza noastră: „De moarte să nu te temi, că, oricum, nu vei scăpa de ea!” Să știe să mănuiască sabia, arma și să nu aibă milă de dușman.

Pe cine ați vrea să alegeți?

O voce din mulțime: Semen!

Toți: Semen! Semen!! Semen!!!

Ivan: Mai aveți vreo altă propunere?

Toți: Nuuuuu!!!!

Ivan: Dacă voi doriți ca Semen să ne conducă, atunci să vină să primească însemnul puterii de Ataman!

Semen: Vă mulțumesc, fraților, că m-ați ales! Mi-ați pus pe umeri o grea povară, dar voi căuta să o duc la îndeplinire cu ajutorul lui Dumnezeu și al vostru.

Toți: Trăiască Semen!!!

Semen: Măine voi convoca judecătorul, trezorierul, secretarul, preotul, dragomanul, pentru a face un plan de dezvoltare a Siciei noastre. Acum să ne bucurăm de sărbătoare!

Ziua următoare. Într-o încăpere, în jurul unei mese, sunt așezați reprezentanții ai Siciei, care discută despre bunul mers al organizației. În capul mesei, se află Semen, Atamanul, urmat de judecător, trezorier, secretar, dragoman și preot.

Atamanul: Tu, ca judecător, după cum știi, vei fi ad-junctul meu și vei avea de soluționat orice litigiu ce s-ar ivi între noi. Vei avea sigiliul Siciei, sediul tău și un bucătar.

Judecătorul: Voi încerca să fiu un judecător drept. Nu voi căuta la fața omului, ci la dreptatea și la adevărul care vin de la Dumnezeu. Voi fi credincios Siciei și o voi apăra pretutindeni.

Atamanul: Trezorieul va avea o discuție cu mine, între patru ochi, pentru că, după cum știți, tezaurul nostru

trebuie să fie pe mâini bune și într-un loc secret pe care numai noi doi îl vom cunoaște.

Trezorierul: Acesta o să rămână secretul nostru, Atamane, și nici moartea nu-mi va dezlega limba. Este avuția Siciei și trebuie păstrată, cheltuită cu cap, dar și sporită.

Atamanul: De documentele Siciei se va ocupa secretarul. El este un om învățat, cunoaște latina, greaca, rusa, turca și limba moldovenilor. Sicia noastră va fi cunoscută prin semnătura lui.

Secretarul: Voi aduce la cunoștința Atamanului tot ceea ce este legat de bunul mers al Siciei.

Atamanul: Dragomanul nostru ne va fi de folos să vorbim cu cei care nu ne cunosc limba.

Dragomanul: Atamanul va fi la curent cu tot ce vor vorbi soliile străine.

Atamanul: Părinte, ca și până acum, te vei ocupa cu cele duhovnicești ale cazacilor. Vei avea în vedere să găsești câțiva tineri inteligenți pe care să-i trimitem să învețe carte pe la școlile moldovenilor și pe la Sfântul Munte Athos.

Preotul: După cum vezi, Atamane, eu nu mai sunt foarte tânăr, așa că m-am gândit să-mi las urmași pentru sfântul lăcaș ucrainean. Deja, am vreo 5-6 tineri sănătoși, voinici, ageri la minte.

Dumnezeu să-i binecuvânteze!

După mai mult timp, Semen vorbește despre evoluția Siciei și a comunității de ucraineni celor 38 de comandanți de subunități.

Semen: Aș dori să vorbim despre ceea ce s-a realizat în comunitatea noastră, de la sosirea pe aceste meleaguri.

Nichita: Este bine să se știe că Sicia este inima caza-cilor!

Semen: Aceasta au putut s-o afle toți, de-a lungul timpului, de aceea Sicia a fost sprijinită de toată suflarea ucraineană din Delta.

David: Mă bucur că am reușit să ridic casele noastre, care sunt simple și acoperite cu stuf. În ele, avem mobilierul strict necesar: o masă, bănci, paturi.

Semen: Apoi, s-au construit casele speciale: cancelaria, trezoreria, casa preotului, unde-și păstrează cele necesare cultului bisericesc.

Simion: Avem o Biserică frumoasă pentru sufletul nostru. Dar este adevărat că am construit și o cârciumă, unde mai tragem câte un chef.

David: Bravii și gospodarii noștri cazaci au intrat în posesia a zeci de mii de desetine de pământ, câmpii, insule, bălți, domenii pescărești.

Simion: Ucrainenii noștri și-au format comunități proprii în foarte multe localități: Azacilia, Dunavăț, Sarinasuf, Caraorman, Sf. Gheorghe, Prislav, Tulcea Veche, Ciucurova, Glița...

Semen: Tot ce-ați spus aici sunt fapte adevărate și trebuie cunoscute de către cei care și-au găsit libertatea prin aceste îndepărtate locuri. Așa, după cum merg lucrurile, vom putea prevedea că, peste puțin timp, comunitatea căzăcească se va înmulți și se va statornici prin părțile acestor ale lumii turcești.

David: Vom trăi aici, cât vom fi liberi. Noi suntem fiii ai libertății. Cazacul este condamnat să trăiască liber!

Semen: Pentru că, în ultima perioadă, am primit foarte mulți cazaci noi în Sicia noastră, așa vrea să-i instruiți și pe ei, să poată intra în programul nostru de luptă. Să se obișnuiască cu ordinea și disciplina căzăcească, cu programul zilnic pe care vor trebui să-l respecte întocmai.

Nichita: Avem și mulți copii de trupă, pe care va trebui să-i învățăm să scrie și să citească.

Semen: Să cânte și să se roage. Să fie repartizat fiecare copil pe lângă un cazac matur, pentru a învăța cum să călărească, cum să lupte împotriva dușmanului.

David: Cazacii începători să se antreneze în fiecare zi, până apare primul sânge. Îmi place de ei că sunt plini de viață și de dorința de a lupta.

Semen: La amiază, când o să audă bubuitura de tun, să se adune pentru prânz. Să ceară binecuvântarea mâncării de către preot, apoi să se roage Tatăl nostru.

Nichita: Seara, vom merge la Biserică și vom asculta rugăciunile vecerniei, apoi, cântecele corului bisericesc.

Semen: Să fiți severi cu cei care se formează, pentru a avea luptători de nădejde în Sicia noastră de la Dunavăț. Să megem, fără frică de moarte, la luptă împotriva inamicului!

David: Îi vom deprinde să mănuiască sabia, arma, săgeata, pistolul, iataganul, tunul, să poată trece ușor de la o armă la alta. Unde este nevoie, acolo să facă față!

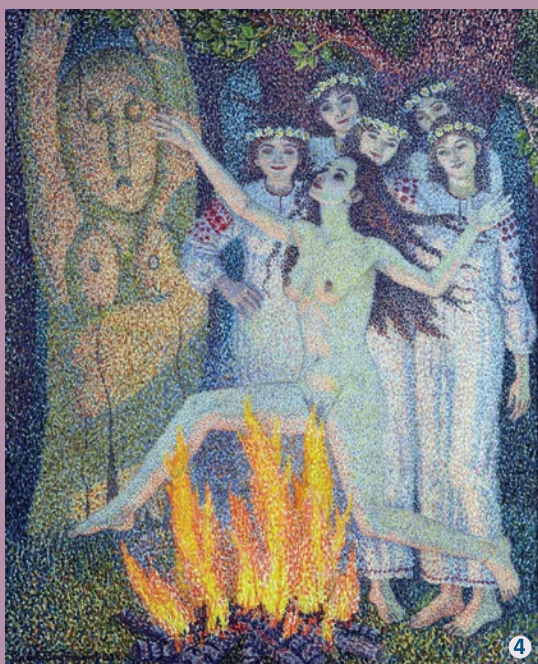
Semen: Acum mergeți la subunitățile voastre și puneți în practică ceea ce am discutat!...

(Va urma)

Percepția omului primitiv despre lumea vizibilă și invizibilă este reflectată în mituri. Mitologia este proprie tuturor popoarelor lumii. Prin mituri, omul a tins să-și explice originea universului, a fenomenelor naturii, a apariției omului și a animalelor pe pământ. Astfel s-au născut miturile despre originea Soarelui, a Lunii, a Pământului, cerului, munților¹, râurilor, mărilor etc. Din acest punct de vedere, creația mitologică poate fi considerată una dintre cele mai vechi manifestări ale imaginarului colectiv al umanității. Lupta agresivă, de-a lungul secolelor, cu păgânismul și idolatria a dus la pierderea aproape în totalitate a legăturii generațiilor de azi cu neprețuita comoară a mitologiei precreștine.

Tradiții și ritualuri legate de sărbătoarea de Ivan Kupalo

Rafael Bahautdinov (n. 1931, Kazan) (Рафаель Багаутдинов) – pictor și grafician ucrainean, membru, din 1968, al Uniunii Naționale a Artiștilor din Ucraina, ale cărei lucrări se păstrează în muzee și în colecții private din Germania, Franța, Canada, SUA etc. Printre cele mai importante realizări ale sale, amintim: «Останній автопортрет Т. Шевченка» („Ultimul autoportret al lui T. Șevcenko”), «Солоха» („Soloha”), tripticul «3 тюркського епосу» („Din eposul turcic”), portretul Marinei Țvetaeva, al lui Vasyl Stus, Ivan Dziuba etc., ciclul «3 українських легенд» („Din legendele ucrainene”), seria «Ніч на Івана Купала» („Noaptea de Ivan Kupalo”) și multe altele.

1. *Curtarea*, din seria «Ніч на Івана Купала» („Noaptea de Ivan Kupalo”), 1992.
2. *Mavka*, din seria «Ніч на Івана Купала» („Noaptea de Ivan Kupalo”), 1996.
3. *Dansul rusalcelor*, din tripticul realizat după motivele povestirilor lui N. Gogol, 2005.
4. *Purificarea prin foc*, din seria «Ніч на Івана Купала» („Noaptea de Ivan Kupalo”), 1994.

Și mitologia ucrainenilor, asemenea mitologiei altor popoare, străbate toate etapele și manifestările existenței umane, de la naștere până la moarte. Ea reflectă nu doar întreaga gamă a trăirilor, emoțiilor și credințelor, ci și complexitatea înțelegerii naturii, relația omului cu lumea înconjurătoare. Rezultatul acestui proces se reflectă în bogăția folclorului ucrainean: în cântece, legende, basme, proverbe și zicători populare, în obiceiuri și tradiții, în ritualuri și ceremonii, toate acestea oglindind caracterul, psihologia, filosofia și etno-pedagogia poporului, într-un cuvânt mentalitatea acestuia.

Închipuirile străvechi, cultele și mitologia păgână stau la baza ritualurilor slave. Strămoșii slavi tindeau să îmbuneze forța naturii, uneori distrugătoare, de care depindea adesea însăși viața lor. Așa au luat naștere acțiunile și cântecele ritualice specifice calendarului agricol, respectându-se ciclul anotimpurilor.

Ceremonialul păgân era legat de principalele evenimente solare ale anului, solstiții și echinocții, practicile referindu-se la cele patru evenimente solare, ca la „sferturi de zile”. Mijlocul verii este una dintre cele patru sărbători solare, fiind considerată punctul de cotitură, când vara atinge înălțimea și soarele strălucește cel mai puternic. Precreștinii slavi sărbătoreau sosirea verii drept biruința căldurii asupra frigului, iar sărbătorile erau însoțite de cântece și dansuri. Ritualurile ciclului de vară culminează cu sărbătoarea lui *Kupalo*.

Ivan Kupalo este una dintre cele mai vechi, mistice și enigmatice sărbători ale ucrainenilor, ca, de altfel, ale slavilor de răsărit, care îl onorează pe zeul Soare – *Dajboh Kupailo*, simbol al fertilității și, totodată, personificarea bucuriei și a victoriei împotriva forțelor întunericului, fiind însoțită de cântece specifice („kupalski pisni”). Această sărbătoare are echivalent în tradiția folclorică românească, Noaptea de Sânziene, celebrată între 23-24 iunie, existând numeroase similitudini în ceea ce privește ritualurile și semnificațiile acestora în tradiția populară a celor două națiuni.

Odată cu adoptarea creștinismului de către slavii răsăriteni în secolul al X-lea, pentru dezrădăcinarea și descurajarea sărbătorilor păgâne și a politeismului, biserica a instituit, în aceleași zile în care erau organizate ceremonii dedicate zeităților păgâne, celebrarea sfinților. Astfel că, sărbătoarea lui Ivan Kupalo coincide cu celebrarea nașterii lui Ioan Botezătorul. Inițial, era sărbătorit pe data de 24 iunie, însă odată cu adoptarea calendarului gregorian, s-a decalat cu 13 zile, fiind celebrată în noaptea de 6-7 iulie. Se crede că, în această noapte magică, se unesc cele patru stihii divine: Pământul, Apa, Focul și Vântul și se deschide un fel de portal, când omul își poate afla destinul. Din acest motiv, există foarte multe tradiții și ritualuri legate de foc, apă și ierburi cu puteri miraculoase.

În trecut, pregătirile pentru această sărbătoare începeau cu câteva zile înainte, când se confecționa din cârpe o păpușă-sperietoare (*Kupalo*), care era amplasată în locuri înalte, pentru a fi văzută de toată lumea. În ajunul sărbătorii, îi erau aduse ofrande (dulciuri, mâncare), se dansa în jurul ei și se interpretau cântece specifice. După încheierea sărbătorii, păpușa era fie arsă, fie înecată în râu.

Un alt ritual care are loc în sărbătoarea de Ivan Kupalo este aprinderea rugurilor cât mai înalte, simbolizând unirea pământului cu cerul. În timp ce feciorii și copiii sar peste rugurile arzânde, crezându-se că acest lucru le va aduce belșug și bucurie, fetele lansează pe apă ghirlande de flori, împodobite cu lumânări aprinse (focul și apa având rol purificator). Felul cum plutește coronița fiecărei fete poate fi interpretat în diverse moduri: dacă aceasta se scufundă, înseamnă ori moartea fetei, ori faptul că nu este iubită, în schimb, dacă plutește lin și mult timp, pe fată o va aștepta o viață lungă și fericită alături de alesul inimii ei.

Multe obiceiuri sunt legate și de ierburi: în această noapte magică, se culeg ierburi și plante cu proprietăți medicinale, într-o atmosferă încărcată de bucurie, puritate și rugăciune. De asemenea, potrivit credințelor populare, exact la miezul nopții și doar preț de câteva clipe, înfloresc feriga, care are valențe miraculoase, iar cine o găsește poate vedea totul: de la comori ascunse în măruntaiele pământului până la darul de a înțelege limba animalelor și a păsărilor, ba chiar poate deveni invizibil. Iar dacă este găsită de un băiat și o fată, aceștia vor avea o căsnicie trainică și fericită.

Conform credinței populare, în ajunul lui Ivan Kupalo, se activează forțele malefice, motiv pentru care trebuie îndeplinite toate ritualurile prevăzute, pentru apărarea familiei de forțele răului și de tot soiul de necazuri. Astfel, oamenii le cântă rusalcelor, împodobesc pragurile și pervazurile caselor cu urzică, pentru a ține strigoaicele la distanță, culeg plante care protejează împotriva duhurilor rele și vindecă de boli. Tot în ajun, toată vegetația se însuflețește: copacii își schimbă locurile, iar creaturile pădurii precum rusalcele, strigoaicele, spirite ale pădurilor etc. intervin în activitățile și viețile oamenilor, provocându-le pagube. De aceea, este interzis dormitul în această noapte magică. Oamenii trebuie să cânte, să danseze, să se scalde în apele râurilor, să se spele cu roua dimineții și să sară peste ruguri până în zori de zi. De asemenea, se crede că dacă în ziua de Ivan Kupalo plouă, vara va fi dogoritoare, iar dacă cerul este înstelat, va exista o recoltă bogată de castraveți, ciuperci și, în general, o recoltă bună de legume. Strămoșii slavi credeau că ritualurile îndeplinite în această noapte îi vor asigura omului o viață lungă și fericită.

În concluzie, mitul cuprinde cunoștințele oamenilor despre lume. Borys Stepanyšyn notează: „Chiar dacă miturile și legendele nu sunt niște letopisețe, nici nu pot fi considerate fantezie pură, deoarece la baza lor stau legendele străvechi, iar legendele se nasc din cotidian – acea reflectare a vieții de zi cu zi a oamenilor. Tocmai din acest izvor unic s-a născut mitul despre o țară înfloritoare, Oriana, patria noastră străveche, despre zeul tuturor zeilor, Dajboh, despre zeul focului, Svaroh, despre zeița apei, Dana, și despre mulți alții”.

Mihaela HERBIL

Bibliografie

- Borys Stepanyšyn, *Ukrainska literatura*, vol. 9, Ed. «Osvita», Kiev, 2001.
Ivan Neciui-Levytskyi, *Svitohlead ukrainskoho narodu. Eskiz ukrainskoi mifologii*, «Oberehy», Kiev, 2003.
*** *Novyi dovidnyk. Ukrainska mova*. Ukrainska literatura, sub red. M. Radyševska, «Kazka», Kiev, 2010.

¹ O ilustrare de excepție a legendei apariției munților o găsim în povestirea lui Myhailo Koțiubynskyi, *Umbrele strămoșilor uitați*.